

Življenje je železna blagajna, umetnost (gledališče)* naj vlomi vanjo

(Tadeusz Peiper)

Miha
Javornik

— ne pišem iz stanja gledališča, temveč o stanju gledališča

— pišem o gledališču danes, ker včerajšnjega ne poznam

— sem gledalec, ki opazuje, vidi, in to, kar čuti, napiše

— to ni analiza, ne teoretično razglabljanje; so misli, občutenje stanja in piščeva vizija o gledališču.

Danes ni boga. Človek je prepuščen sebi. Hoče živeti, pa je v svojem hotenju otopel, samozadovoljen, ujet v svoj lastni svet. Gledališče je poskus nadomestila za izgubljeno in nedosegljivo. Srečanje neznanih ljudi, ki se srečajo, da se spoznajo in izmenjajo izkušnje. Gledališče je življenje, ki ga gledalci in igralci živijo. Spomnim se na Living theatre in se strinjam. Gledališče mora biti živo. Potreben je stik med igralcem in gledalcem. To je osnovno.

Naše gledališče je individualno. Igralec je odtujen sebi, soigralcu, nezmožen ustvarjati globlji odnos z gledalcem. Predstave ne oblikuje kolektiv, temveč posameznik, malo svoboden v svojem hotenju (se podirajo temelji gledališča?). Igrati ne pomeni več notranje potrebe, igralec postaja poklic. Hvala bogu. Izjeme so. Izjeme žal potrjujejo ostre besede, ki se spremenijo v (ne)napisano pravilo.

Stik pojmem kot zmožnost prehoda iz vsakdanje v trenutno fiktivno realnost. Igralci (gledališki delavci) ustvarjajo nov — drugačno resničen svet. Gledalec ga mora občutiti, vendar se ne identificirati z dramskim likom (odmik od gledališča iluzij). Je prisoten v tem svetu, vendar kot opazovalec, ki zna primerjati fiktivno realnost s svojo lastno — zna misliti (približevanje epskemu gledališču). V gledalčevi predstavi obstajata dve ravni: čutna (čustvena) in razumska (čutiti : misliti). Obe kategoriji se ne izključujeta, nasprotno, dopolnjujeta se in motivirata. Stehniziran, na koščke prelomljen čas zahteva obuditev lepega. Umetnost, izhajajoča iz človeka, naj se vrne k človeku. Danes je lepega malo. Gledališče je odsev družbenega stanja. Gledališče (umetnost) se približuje človeku (kulturo neposrednim proizvajalcem), naj se še človek približa gledališču (umetnosti) in ga (jo) oblikuje (neposredni proizvajalci kulture). Pri tem ne gre za zniževanje umetniške ravni in za prilagajanje repertoarja okusu preprostega gledalca. Sposobnost človeka naučiti gledati, misliti, čutiti, zraven pa upoštevati njegove misli, hotenja in občutja je temelj hotenja, povezati gledališče z

* opomba pisca

občinstvom. Pri tem se gledališče ne spremeni v didaktično umetnost, ostane zabava (kar prvotno gledališče tudi je), ki pa ni banalno komedijantsko burkaška, kot jo lahko sem in tja zasledimo na naših gledaliških deskah.

Naše gledališče je utrujeno in naveličano. Star tekoči trak, ki se le počasi posodablja. Potrebujemo drugačno gledališče, laboratorij (Grotowski), kjer bo vsaka predstava eksperiment, iskanje novih možnosti v komuniciranju. Vendar ne za vsako ceno nekaj novega, novo naj bo predvsem v iskanju drugačnega, pristnejšega, spontanega medčloveškega odnosa. Pa vzbrstijo pomladni popki, pa pride stabilizacija, nerazumevanje, hude kritike besede, pa popki zmrznejo. Namesto da bi jih gojili, zalivali zemljo, jih uničujemo. Pa je zemlja stara in izsušena.

Ljudje smo željni šokantnosti, krutosti (Artaud — biti krut do samega sebe). Kruta je odkritost, sposobnost razgaljanja sebe pred človekom — poskus ustvariti nov kolektiv. Poskušati je treba človeka spoznati s samim sabo in z drugimi. Do konca se tako ne da.

Pri nas smo gledalci šokirani nad povprečnostjo predstav.

Naše gledališče pozna vse. V tej vsevednosti ostaja izolirano, nepovezano z drugimi gledališči, z amaterskimi skupinami, poskusi združevanja z različnimi vejami umetnosti ostajajo neplodni.

Naj poenostavim:

hočemo, da bi bilo naše gledališče dobro in lepo. Lepo je dejanje, je rekel Brecht. Pri nas je vse preveč razmišljanja o lepem.

Marko
Juvan

Za gledališče zavedanja

Življenje se za nami sproti spreminja v katalog. Dejanja izginejo v jezikih politike, zgodovine, umetnosti. So plen ideologij. Preteklost se je umestila tudi nad nas spremenjena v mite, zgodovino. Preostanek izračuna določljivih spremenljivk, tista iracionalna in ambivalentna komponenta, ki smo jo včasih imenovali s svetim imenom skrivnost, je zlistana v navskrižna zaporedja nomenklatur. Te so poljubno gibljive in se zdi, da vse hkrati enako dobro, z isto natančnostjo in doslednostjo lahko vse razložijo. Skrivnost nas ne peče več. Torej je nočemo čutiti. To prečrtano čutenje, ta zamik nadomešča sumničavost in posmeh. Naše korenine ležijo vseprek popudrane, skrbna roka jih je zaranžirala v ikebane. Ali: v pobarvanke, sličice-nalepke, brezbarvnim jezikom planetarnih komunikacij primerne surogate, reprezentativne fraze in končno tudi — kulturno laž, v svetišče, zastraženo z dvignjenimi prsti bledih kulturniških Pimkotov. Čas pa postaja vsebolj oster. Marsikdo je tako nesramen, da si misli, kako se »pluralizem resnic v miroljubni koeksistenci« kaže kot navidezen. Zdaj hočejo biti vse resnice enako resnice in to hočejo tudi pokazati: ena spoznava se skuša polastiti drugačnega modusa zaznave sveta. Ali: akumulacijo kapitala zamenjuje akumulacija konceptov. Tako si na primer teorija